

ALAIN-FOURNIER

Marele Meaulnes

Traducere din limba franceză, prefață și tabel cronologic de
ANDREEA VLĂDESCU

CLASICI AI LITERATURII

MARELE MEAULNES

ALAIN-FOURNIER (pseudonimul literar al lui Henri-Alban Fournier), fiu al unui tânăr cuplu de învățători, s-a născut la 3 octombrie 1886 la Chapelle-d'Angillon, Sologne, în departamentul Cher din Franța. Primii ani din viață îi petrece la Marçais, în sud, după care familia își mută căminul în sediul Școlii de băieți de la Épineuil-le-Fleuriel, unde tatăl său fusese numit director. Școala, restul comunei, satul bunicilor materni, călătoriile cu trenul, excursiile și plimbările cu familia prin pădurea Saint-Palais i-au prilejuit lui Alain-Fournier cadrul pentru a construi, mai târziu, *Domeniul* și locul acțiunii din unicul său roman, *Marele Meaulnes* (*Le Grand Meaulnes*). La liceu, tânărul se împrietenește cu René Bichet și cu Jacques Rivière, iar ulterior și cu alți artiști. Plimbările prin Paris, raitele în librării și anticariate, participarea la expoziții și concerte i-au oferit lui Fournier o cunoaștere solidă asupra literaturii și artei plastice contemporane, astfel că tânărul creează o serie de poeme din care transpare o cunoaștere temeinică a realității vremii. În 1907 își întrerupe studiile pentru a efectua stagiul militar, timp în care continuă să scrie și să colaboreze cu diferite reviste pariziene. Publică în octombrie 1913 *Marele Meaulnes*, însă experiența sa valoroasă de scriitor se termină în 1914, când, în urma luptelor din 22 septembrie, este dat dispărut, iar patru zile mai târziu este declarat decedat. Sunt publicate postum, în 1924, de către Jacques Rivière o serie de poeme și proze scurte sub titlul *Miracles* („Miracole”), apoi *Correspondance avec Jacques Rivière* („Corespondența cu Jacques Rivière”) între 1926 și 1928 de către Isabelle Rivière, sora lui, iar în 1929 *Lettres à la famille* („Scrisori către familie”).

CAPITOLUL I

ELEVUL DE LA INTERNAT

A sosit la noi într-o duminică de noiembrie a anului 189...

Eu încă spun „la noi”, deși casa nu ne mai aparține. Am părăsit ținutul de aproape cincisprezece ani și sigur nu vom mai reveni aici vreodată.

Locuiam în clădirile Cursului Superior de la Saint-Agathe. Tatăl meu, căruia, ca și toți ceilalți elevi, îi spuneam domnul Seurel, conducea atât Cursul Superior, unde elevii erau pregătiți pentru a obține diploma de învățători, cât și Cursul Mediu. Mama mea le preda celor mici.

Pe scurt, cam așa ar arăta planul clădirii în care s-au scurs cele mai zbuçiumate și cele mai dragi zile ale vieții mele, locaș de unde au pornit și la care s-au întors aventurile noastre, ca să se sfârșească, aidoma valurilor, izbite de stâncile pustii: o casă roșiatică, prelungă, cu cinci uși de sticlă, sub bolțile de viță sălbatică, la marginea târgului; o curte uriașă, având o galerie acoperită și o spălătorie, și care era deschisă în toate direcțiile: în față, printr-un portal mare, spre sat; pe latura de nord, la drumul – mărginit de un gard scund, zăbreliț – ce ducea la Gara aflată la trei kilometri; la sud și în spate, spre grădini și fânețe, înfrățite cu cele din suburbii...

Aici ne-a adus vântul „schimbărilor”, vreo decizie de-ale inspectorului sau de-ale prefectului. Cu mult timp în urmă, spre sfârșitul vacanței, o trăsură țărănească, simplă, care mergea înaintea calabalăcului nostru, ne-a lăsat, pe mama și pe mine, în fața porțiței ruginite. Câțiva ștregari, care furau piersici din grădină,

au șters-o pe mutește, prin găurile din gardul-viu... Mama, căreia noi îi spuneam Millie și care era cu adevărat cea mai scrupuloasă gospodină pe care mi-a fost dat s-o văd vreodată, a intrat în încăperile pline de paie prăfoase, ca să constate pe dată, cu disperarea cu care o făcea la fiecare „deplasare”, că mobilierul nostru n-o să mai reziste deloc, într-o casă atât de prost construită... Mai apoi a ieșit, ca să-mi împărtășească și mie dezamăgirea ei. Vorbindu-mi, îmi ștergea ușurel cu batista fețișoara de copil, înnegrită de praful călătoriei. Apoi, a intrat din nou, ca să socotească toate deschizăturile pe care trebuia să le condamne, încât să facă locuibil un asemenea adăpost... Cât despre mine, purtând pe cap o pălărie mare de paie, cu panglici, rămăsesem acolo s-o aștept, pe pietrișul acestei curți străine, scormonindu-l încetișor, prin jurul puțului sau pe sub hangar.

Cel puțin, cam așa îmi închipui eu astăzi sosirea noastră. Căci, de îndată ce vreau să regăsesc îndepărtata amintire a acestei prime seri de așteptare în curtea noastră de la Sainte-Agathe, sunt năpădit de amintirile altor așteptări; apucând cu mâinile zăbrelele portalului, mă și văd scrutând temător cu privirea pe oricine ar fi ieșit în plină stradă. Și dacă încerc să-mi închipui acea primă noapte, pe care a trebuit să o petrec în mansarda mea, în mijlocul podurilor de la primul etaj, îmi și răsar în minte alte nopți; eu nu mai sunt singur în acea cameră; o umbră mare, neliniștită și prietenoasă, se plimbă de-a lungul pereților. Tot acest peisaj tihnit – școala, câmpul lui taica Martin, cu cei trei nuci, grădina invadată zilnic, încă de pe la ora patru, de femeile venite în vizită – îmi rămâne pentru totdeauna în amintire ca zbuciumat, transformat prin prezența celui care avea să ne zguduie întreaga adolescență și a cărui fugă nu ne-a mai dat pace.

Și totuși, eram de zece ani pe aceste meleaguri atunci când a apărut Meaulnes. Aveam cincisprezece ani. Era o duminică rece de noiembrie, prima zi de toamnă care te făcea să te gândești la iarnă. Toată ziua, Millie a așteptat să i se aducă de la Gară o

pălărie pentru sezonul rece. De dimineață, ea a ratat slujba religioasă și, până la împărtășanie, stând jos, în corul bisericii, alături de ceilalți copii, am privit neliniștit spre clopote, ca să o văd intrând cu pălăria ei cea nouă. După-amiază, a trebuit să plec singur la vecernie.

— De altfel, mi-a zis ea, ca să mă îmbuneze, periindu-mi cu mâna costumul de copil, chiar dacă această pălărie ar fi ajuns la timp, tot ar fi trebuit, firește, să-mi petrec duminica refăcând-o.

Adeseori, chiar așa ne și petreceam duminicile. Încă din zori, tata se ducea cu barca, departe, pe malul vreunui heleșteu cufundat în cețuri, la pescuit de știucă, iar mama, retrasă până la căderea nopții în camera ei întunecoasă, își dregea toaletele prăpădite. Încuia ușa, de teamă ca nu cumva vreo prietenă de-ale ei, la fel de săracă, dar tot atât de mândră ca ea însăși, să vină și s-o surprindă. Iar eu, după terminarea vecerniei, așteptam – citind în sufrageria rece – ca ea să deschidă ușa și să-mi arate cum îi veneau hainele.

În duminica aceea, după vecernie, o oarecare agitație în fața bisericii m-a reținut pe afară. O ceată de ștregari se îmbulzise cu mare zarvă sub portic, la un botez. În piață, mai mulți oameni din târg își pusese răvestele de pompieri și, odată formate echipajele, înțepeniți de frig și bătând din călcâie pe loc, îl ascultau pe Boujardon, brigadierul, cum se împleticea în teorie...

Clopotul de botez a încetat dintr-odată să mai bată, întocmai ca semnalul unei sărbători, căreia i se greșiseră și locul, și data; Boujardon și oamenii săi, cu arma în bandulieră, au adus pompa de apă în trap săltat; și i-am văzut dispărând după prima cotitură a drumului, însoțiți de patru ștregari tăcuți, care striveau, cu tâlpile lor butucănoase, crenguțele căzute pe strada acoperită cu promoroacă, unde eu nu aș fi îndrăznit să-i urmez.

În târgușor, nu mai exista niciun alt semn de viață în afară de cafeneaua „Daniel”, de unde auzeam, în surdină, cum cresc în intensitate și cum se liniștesc, mai apoi, discuțiile dintre băutori.

Atingând în trecere zidul cel scund al curții mari, care ne separa casa de sat, am ajuns, cam speriat de întârziere, la grăduleț.

Acesta era întredeschis și am înțeles imediat că aici se petrecea ceva neobișnuit. Într-adevăr, la ușa sufrageriei – cea mai apropiată dintre cele cinci intrări vitrate ce dădeau spre curte –, o femeie căruntă stătea cocârjată, căutând cu privirea printre perdele. Era mărunțică și purta pe cap o bonetă de catifea neagră, de modă veche. Fină și slabă la față, avea un chip frământat de neliniște. Văzând-o, nici eu nu mai știu ce teamă anume m-a blocat pe prima treaptă, în fața grilajului.

— Unde s-o fi dus? Dumnezeu! a spus ea încetișor. Adineauri era cu mine. Până acum, el a și făcut turul casei. Poate că a luat-o la sănătoasa...

Și, după fiecare frază, ciocănea zăbrelele de câte trei ori, aproape imperceptibil.

Nimeni nu a venit să-i deschidă ușa vizitatoarei necunoscute. Fără îndoială că Millie își primise de la Gară pălăria și, fără să fi auzit ceva, o tot cosea și o descosea, își tot refăcea prăpăditul acoperământ de cap, tocmai în fundul odăii roșii, în fața unui pat, pe care parcă semănase la întâmplare panglici vechi și pene boțite... Într-adevăr, chiar atunci când am pătruns în sufragerie, urmat îndeaproape de vizitatoare, a apărut și mama, ținând cu amândouă mâinile pe cap sârmulițe de alamă, panglici și pene, aflate într-un echilibru instabil.

Ea mi-a surâs, cu acea privire senină a ochilor ei albaștri, oboșiți de lucrul până la căderea întunericului, și a strigat:

— Ia uită-te la mine! Te așteptam ca să-ți arăt...

Dar, zărind-o pe acea femeie care se așezase într-un fotoliu mare, în fundul încăperii, mama s-a oprit, încurcată. Și-a dat repede jos de pe cap acel cuib, care, cât a durat întreaga scenă următoare, i-a rămas răsturnat pe brațul drept îndoit, sprijinindu-i-se pe piept.

Femeia cu boneta, care strângea între genunchi o umbrelă și o geantă de piele, începuse să-i povestească, dând încet din cap și

pleascănd ușor, ca o cucoană aflată în vizită. Își venise în fire cu totul. Ba chiar, de cum a pomenit de fiul ei, a căpătat un aer superior și tainic, care ne-a făcut curioși.

Veniseră amândoi cu trăsura de la La Ferté-d'Angillon, aflată la paisprezece kilometri de Sainte-Agathe. Ea era văduvă – și foarte bogată, după cum ne-a dat de înțeles – și, dintre cei doi copii, își pierduse mezinul, pe Antoine, care murise într-o seară, pe când se întorcea de la școală, pentru că s-a scăldat cu fratele său într-un iaz infectat. Atunci s-a hotărât ea să-l înscrie pe cel mare, pe Augustin, intern la noi, ca să poată urma Cursul Superior.

Și imediat a început să-l ridice în slăvi pe acest intern pe care îl aducea la noi. Nu o mai recunoșteam în ea pe femeia căruntă pe care o văzusem cu doar un minut mai devreme, cocârjată, având acel aer rugător de cloșcă înspăimântată care, dintre toți puii cloțiți, l-a rătăcit tocmai pe cel de pasăre sălbatică.

Ceea ce ne povestea despre fiul ei, cu admirație, era chiar de mirare. El se bucura atunci când îi făcea ei câte o plăcere, iar uneori mergea prin apă, cu picioarele goale, kilometri întregi de-a lungul malului, ca să-i aducă ouă de găinușă de apă ori de rață sălbatică, pierdute prin hățiturile de drobiță... Întindea și plase pentru păsări... Noaptea trecută găsisese în pădure o fâzăniță, prinsă de ceafă...

Eu, care nu îndrăzneau să mă întorc acasă atunci când îmi agățam cămașa, o priveam uimit pe Millie.

Dar mama nu mai asculta ce spunea ea. Chiar i-a făcut semn doamnei să tacă și, așezându-și cu grijă „cuibul” pe masă, s-a ridicat în tăcere, ca și cum s-ar fi dus să surprindă pe cineva...

Într-adevăr, deasupra noastră, într-o încăpere unde se îngrămădeau bucați de artificii înnegrite, rămase de la ultimul 14 iulie, se auzeau pașii unui necunoscut, mergând sigur pe sine, înainte și înapoi, zguduind tavanul, traversând uriașele poduri de la primul etaj, spre a se pierde apoi spre odăile căzute în paragină ale suplinitoriilor, unde acum se puneau la uscat teiul și unde se coceau merele.

— Am mai auzit acest zgomot ceva mai devreme prin camerele de jos, a spus Millie încet, și am crezut, François, că erai tu, că te-ai întors...

Nimeni nu i-a răspuns. Eram toți trei în picioare, cu inimile bătându-ne puternic, când s-a deschis ușa dinspre poduri, care dădea pe scara de la bucătărie; cineva a coborât treptele, a traversat bucătăria și și-a făcut apariția pe culoarul întunecat al sufrageriei.

— Augustin, tu ești? a întrebat doamna.

Era un ditamai flăcăul de vreo șaptesprezece ani. Fiindcă se lăsa noaptea, mai întâi n-am văzut din el decât pălăria țărănească de fetru, dată pe spate, și cazaca neagră, încinsă cu o curea, așa cum poartă școlarii. Am mai putut să-i disting și surâsul...

M-a zărit și, înainte ca vreunul dintre noi să fi apucat să-i pună vreo întrebare:

— Vii în curte? a rostit el.

Am ezitat o clipă. Apoi, cum Millie nu m-a oprit, mi-am luat șapca și m-am dus spre el. Am ieșit pe ușa de la bucătărie și ne-am îndreptat spre terasa acoperită, cufundată deja în întuneric. În lumina amurgului, în timp ce mergeam, îi priveam fața ascuțită, cu nasul drept, cu buza de sus tivită cu tuleie.

— Ia te uită, mi-a spus el, am găsit asta în podul tău. Vasăzică, nu te-ai uitat niciodată pe acolo?

Ținea în mână o rotiță de lemn înnegrit; un lanț de rachete cio-pârțite se încolăceau în jurul ei; și ele trebuie să fi fost soarele sau luna la focul de artificii de la 14 iulie.

— Două dintre ele nu merg. Noi o să le aprindem totuși, a rostit el pe un ton liniștit și cu aerul cuiva care, în consecință, chiar speră să găsească ceva mai bun.

Și-a aruncat pălăria pe jos, și atunci am văzut că era tuns chlug, țărănește. Mi-a arătat cele două rachete, cu capetele de fitil de hârtie, pe care flacăra le tăiase, le înnegrise și pe care, în cele din urmă, le lăsase baltă. A fixat în nisip mijlocul roții și a scos din

buzunar – spre marea mea mirare, căci nouă ne era interzisă cu strictețe – o cutie de chibrituri. Aplecându-se cu grijă, a dat foc fitilului. Apoi, luându-mă de mână, m-a împins cu putere în spate.

O clipă mai târziu, mama, care ieșea pe pragul ușii, împreună cu mama lui Meaulnes, după ce dezbătuseră și stabiliseră prețul pentru pensiune, a văzut țâșnind în galerie, cu un zgomot de bici, două jerbe de steluțe roșii și albe; și, preț de o secundă, a putut să mă vadă și pe mine, scăldat în lumina magică, ținându-l de mână pe băiatul cel mare, nou-venit, și stând nemișcat...

Și nici acum ea nu a îndrăznit să spună nimic.

Seara, la cina în familie, se afla un comesean tăcut, cu capul plecat, care mânca fără să-i pese de cele trei priviri ațintite asupra lui.

CAPITOLUL II

DUPĂ ORA PATRU

Până atunci, niciodată nu mai alergasem pe străzi împreună cu ștregarii din târg. O coxalgie, de care am suferit până în acel an, 189..., făcuse din mine un timid și un nefericit. Încă mă mai văd urmărindu-i pe școlarii sprinteni, pe străduțele din preajma casei, topăind jalnic într-un picior...

De altfel, nici nu mă lăsau să ies din casă. Și-mi mai aduc aminte și că Millie, care era foarte mândră de mine, mă aducea adeseori acasă în palme, când mă prindea așa, cu lichelele din sat, sărind într-un picior.

Sosirea lui Augustin Meaulnes, care a coincis cu însănătoșirea mea, a fost începutul unei noi vieți.

Înainte de venirea lui, după ce terminam cursurile, la ora patru, începea pentru mine o seară lungă, de singurătate. Tatăl meu ducea jarul din soba școlii în cea a sufrageriei noastre; și, treptat, ultimii ștregari întârziați părăseau școala înghețată, unde se rostogoleau prin aer vârtejuri de fum. Se mai încropeau încă vreo câteva jocuri și fugăreli prin curte; apoi se înnopta. Cei doi elevi care măturaseră clasa își căutau în șură glugile și pelerinele și plecau repezori, cu coșul pe braț, lăsând deschis portalul cel mare...

Pe atunci, atâta timp cât mai era vreo geană de lumină, stăteam în fundul primăriei, închis în biroul arhivei, plin de muște moarte, de afișe îngălbenite, și citeam, așezat pe o veche basculă, lângă fereastra care dădea spre grădină.

În cele din urmă, mă întorceam și eu acasă când se întuneca afară și începeau să urle câinii de la ferma învecinată, iar

ochiurile de geam din bucătăria noastră se luminau. Mama începuse deja să pregătească mâncarea. Urcam cele trei trepte ale scării spre pod; mă așezam, fără să spun nimic, și, cu capul sprijinit de zăbrelele reci ale rampei, mă uitam la ea cum aprinde focul în bucătăria strâmtă, unde pâlpâia flacăra unei lumânări.

Dar a apărut cineva, care m-a smuls din mijlocul tuturor acestor plăceri de copil liniștit. Cineva a suflat în lumânarea ce lumina pentru mine blândul chip matern, aplecat asupra cinei. Pe înnopitate, când tatăl meu a agățat obloanele de lemn de ușa cu geam, cineva a stins lampa în jurul căreia noi eram o familie fericită. Și acesta a fost Augustin Meaulnes, căruia, în scurt timp, ceilalți elevi i-au spus Marele Meaulnes.

De cum a ajuns el intern la noi, adică încă din primele zile ale lui decembrie, școala a încetat să mai fie pustie seara, după ora patru. În ciuda frigului de la ușa batantă, a strigătelor celor care măturau și a găleților lor cu apă, după ore, în clasă rămâneau mereu vreo douăzeci de elevi mai mari, atât de la țară, cât și de la oraș, strânși în jurul lui Meaulnes. Și aveau loc discuții lungi, dispute interminabile, în mijlocul cărora mă strecuram și eu, neliniștit, dar cu plăcere.

Meaulnes nu spunea nimic; dar, numai pentru el, clipă de clipă, câte unul dintre cei mai vorbăreți înainta în mijlocul grupului și, luându-i ca martori, rând pe rând, pe fiecare dintre camarazii săi, care îl aprobau zgomotos, povestea câte o lungă istorie de borfași, pe care toți ceilalți o urmăreau cu gura căscată, râzând pe înfundate.

Așezat pe un pupitru, bălăbănindu-și picioarele, Meaulnes reflecta. La momentul potrivit, râdea și el, dar ușurel, ca și cum și-ar fi rezervat hohotele de râs pentru vreo istorisire mai brează, numai de el știută. Apoi, când se lăsa noaptea, iar ochiurile de geam ale clasei nu mai luminau ceata nedeslușită a tinerilor, Meaulnes se ridica dintr-odată și, traversând grupul grăbit, striga:

— Haideți, la drum!

Atunci, îl urmau cu toții și li se auzeau strigătele în susul târgului, până când se înnopta cu totul.

Pe atunci, mi s-a întâmplat și mie să-i însoțesc. Împreună cu Meaulnes, mergeam la porțile grajdurilor de la periferie, la ceasul când se mulgeau vacile... Intram prin prăvălii, iar din întunericul adânc, între două pocnituri ale războiului său, țesătorul spunea:

— Uite-i pe studenți!

De obicei, la ora cinei, ne aflam foarte aproape de Școală, la Desnoues, rotarul, care era și potcovar. Dugheana lui era un han vechi, cu porți mari cu două canaturi, care erau lăsate deschise. Încă din stradă se auzea scârțâitul foalelor forjei și, la lumina cărbunilor încinși, în acest loc întunecos și plin de răsunete, se zăreau când oameni de la țară, care își opriseră căruțele ca să stea nițel de vorbă, când vreun școlar ca și noi, cu spatele sprijinit de perete, care privea fără să spună nimic.

Și chiar aici a început totul, cu vreo opt zile înainte de Crăciun.